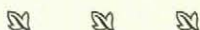

albicans, *Rhacomitrium heterostichum* en *var. obtusum*. Op andere plaatsen: *Diplophyllum obtusifolium*, *Frullania dilatata var. anomala*, *Lophozia lycopodioides*, *Plagiothecium silvaticum var. neglectum*, *Pogonatum aloides var. polysetum* en *Ptilium crista-castrensis*. Andere vondsten van belang: *Cephalozia macrostachya* te Vriezenveen (E. C. Wassink); *Fissidens exilis* te Ewijk en te Megen (Joh. Jansen); *Ditrichum tortile var. pusillum* te Groesbeek (Joh. Jansen); *Dolichotheca silesiaca* te Wassenaar (W. H. W.); *Lunularia vulgaris* te Warnsborn (Prof. Siertsema). *Lophozia lycopodioides*, ongeveer 12 jaar geleden voor ons land ontdekt, blijkt reeds ruim 80 jaar geleden onder andere namen op enkele plaatsen te zijn gevonden; *Lophozia quinqueidentata* is ten onrechte vroeger als inlands vermeld en de pas in 1867 als nieuw beschreven *Lophozia Mildeana* is reeds in 1841 te Noordwijk door F. Dozy verzameld. Een uitvoeriger verslag hopen wij te plaatsen in het Ned. Kruidk. Archief 1939.

Ir. A. W. KLOOS Jr., Dordrecht.
W. H. WACHTER, Rotterdam.

STREEKPLANWERK EN NATUURBEHOUD.

De Levende Natuur" is geen tijdschrift voor beschouwingen over streekplanwerk, omdat dit werk van ordening van verschillende maatschappelijke belangen in een bepaalde streek — de belangen van productie, bebouwing, verkeer te land en te water, recreatie en wetenschap — over het algemeen van te technisch-stedebouwkundigen aard is om in een aan de natuur gewijd blad te worden toegelicht. „De Levende Natuur" heeft echter haar taak altijd zeer ruim opgevat, en aangezien onze natuur en de natuurbescherming zeer nauw bij het streekplanwerk betrokken zijn, wagen wij een poging om dit verband naar voren te brengen, en dat wel naar aanleiding van een rapport over Zuid-Limburg, een der mooiste en merkwaardigste deelen van Nederland.

Men weet, dat tal van mooie en merkwaardige streken in ons land steeds meer in het gedrang komen, steeds meer ruimte wordt voor allerlei doeleinden, werkverschaffing, ontginning, woningen, wegen en commerciële exploitaties van velerlei aard in beslag genomen. Helaas ontbreekt het ons nog steeds aan een behoorlijke natuurbeschermingswetgeving, waardoor het werkelijk belangrijke van onzen bodem, flora en fauna behouden kan blijven.

Inmiddels is uit de behoeften der praktijk zelf het streekplanwerk voortgekomen, waarbij men dus nagaat hoe men de ruimte van het landschap het best besteden kan, waardoor er voor alle belangen wordt gezorgd. Zonder regeling en ordening kan er groot gevaar ontstaan, dat de maatschappelijke structuur leelijk in de war raakt. Het tijdperk, waarin ieder maar kon doen wat hij wilde en nam en kocht wat hij noodig had, is voorbij, er zijn groote economische en ook cultureele algemeene belangen ontstaan, welke geëerbiedigd moeten worden. Een daarvan is het behoud van natuur en landschapsschoonheid, waarop duizenden Nederlanders, toeristen, natuurvrienden, eigenaars van hôtels en pensions gesteld zijn. Om hiervan zooveel mogelijk te behouden voeren talrijke organisaties al jaren lang strijd; daarvoor is een inventarisatie door ons geheele land heen gehouden. Met het aantal natuurreservaten dat er nu is, kunnen wij immers niet volstaan, en zeker niet een volk van 12 miljoen zielen, zooals het Nederlandsche omstreeks het jaar 2000 zal zijn. De natuur van onze woeste gronden, moerassen, vennen enz. is voorts ook voor de wetenschap van zooveel betekenis — zooals prof. Weevers en anderen herhaaldelijk hebben aangetoond — dat men in dezen tijd een open oog dient te hebben voor de veelzijdige waarde der natuur.

Voor zoover nu het streekplanwerk in ons land gevorderd is, blijkt ook inderdaad, dat de samenstellers der desbetreffende rapporten zich deze waarde volkomen bewust zijn. Zij raadplegen biologen en geologen, zij maken gebruik van het inventarisatiearchief, dat bij het Staatsboschbeheer in Utrecht is ondergebracht, zij streven er naar in hun plannen ruimte aan te

wijzen voor natuurreservaten en — waar noodig — voor „groene zônes” in oude en nieuwe cultuurlandschappen.

Wat nu in Zuid-Limburg is geschied, is al zeer bemoedigend. Daar is in een rapport over den Bodem een lijst opgenomen van geologisch interessante gebieden, die òf volledig moeten worden beschermd òf onder contrôle moeten worden gesteld. Eerst komt een voortreffelijke beschrijving van den boven- en ondergrond in het rapport voor, afkomstig van prof. dr. W. J. Jongmans en F. H. van Rummelen, directeur en geoloog van het Geologisch Bureau voor het Rijkswezen te Heerlen.

De lijst van „geologische natuurreservaten”, welke een 40-tal nummers telt, is samengesteld in samenwerking met den Geologischen dienst te Haarlem.

Geologische merkwaardigheden.

De overheid weet thans waar zich de te beschermen landschapsdeelen bevinden en kan, wanneer er gevaar dreigt, ingrijpen. Enkele van deze landschapsdeelen zouden aan de vrije beschikking der eigenaars moeten worden onttrokken, meest kleine terreinen, zooals de Storing van Kunrade bij Croubeek. In de overige gevallen wordt het wenschelijk geacht, dat den eigenaars de verplichting wordt opgelegd aan de overheid tijdig kennis te geven van een voornemen om op hun terrein gebouwen op te richten, er graafwerk of boringen te verrichten, putten te graven, stortplaatsen aan te leggen, enz. Het is wenschelijk voor de wetenschap om alle belangrijke gegevens te verzamelen; soms zal het wenschelijk zijn contrôle over de werkzaamheden te houden of deze zoo noodig te verbieden. Hoe de overheid zich deze bevoegdheden verschaffen kan, en welke instantie eventueel de schadevergoeding zal moeten vergoeden — hier mag gedacht worden aan de Natuurbeschermingswet — laat het rapport buiten beschouwing. Ongetwijfeld zal ook in vele gevallen door minnelijk overleg met de eigenaars iets te bereiken zijn.

Zeer merkwaardige gebieden behooren tot de lijst. Er zijn vindplaatsen bij van fossiele planten in plioceen en mioceen, de Brunssumsche Heide, de eenige heide op tertiären bodem in Nederland, waarvan tenminste een deel moet worden bewaard, het Leifender Ven, het eenige werkelijke ven in Zuid-Limburg, gedeelten van den hoogsten dalrand in Nederland (Armen Bosch en Bunder Bosch), veengebied van Voerendaal, allerlei grintvoorkomens, krijtwanden en fossielbanken, ontsluitingen van bijzondere grondsoorten, storingsverschijnselen. Tot de krijtwanden wordt ook gerekend die van den St. Pietersberg bij Slavante en die ten Zuiden van de Roode Haan, welk gedeelte misschien nog behouden zal blijven. Eveneens vinden wij een complex aan de Geul bij Kamerig-Kuttingem, waar de beroemde zinkflora voorkomt, het eenige carboon-gebied aan de oppervlakte in Nederland.

Voorts wordt er op aangedrongen om groote zwerfblokken, die in groeven te voorschijn komen, te behouden.

De lijst maakt den indruk met groote zorg te zijn samengesteld; men wil kennelijk het w e r k e l i j k b e l a n g r i j k e voor de wetenschap reserveeren.

Wij hopen, dat andere streekplannen — eveneens belangrijke uitbreidingsplannen — in dezen geest worden aangevuld of nog samengesteld, waarbij dan tevens nog aandacht wordt besteed aan aesthetisch, floristisch en faunistisch belangrijke gebieden. Het behoud van al deze onderdeelen van het landschap is een zaak, die nader bij de toepassing der niet lang meer uit te stellen Natuurbeschermingswet moet zijn geregeld.

Wij vernemen van goed ingelichte zijde, dat het inderdaad in de bedoeling ligt om voor Zuid-Limburg ook een rapport te doen verschijnen, waarin speciaal de flora zal worden behandeld, namelijk een rapport over „Landschap en plantengroei”. Het zal ongetwijfeld niet eenvoudig zijn om zoo'n rapport spoedig samen te stellen, al zou door een goede samenwerking met de botanische instellingen in en buiten Limburg veel kunnen worden bereikt. In elk geval is de goede bedoeling zeer te waardeeren. De flora in Zuid-Limburg is in menig opzicht uniek en dus onmisbaar voor de wetenschap.

Gelukkig, dat inmiddels de Kroon een verordening van Limburgs Provinciale Staten tot

wering van inbreuken op het natuurschoon door afgravingen heeft goedgekeurd, zij het voorloopig voor twee jaar. Elke mergeexploitant zal voortaan een vergunning noodig hebben. Met dit rechtsmiddel kan niet alleen het landschappelijk schoon behouden blijven, doch kunnen ook geologische merkwaardigheden en de flora een zekere bescherming genieten. De autoriteiten, met de uitvoering der verordening belast, kunnen zich immers in het geval eener exploitatie-aanvraag eerst tot de wetenschappelijke instellingen wenden met het verzoek om voorlichting. Wordt een aanvraag niet ingewilligd dan is er geen reden voor ongerustheid, wordt zij, onder bepaalde voorwaarden van landschapsarchitectonischen aard, ingewilligd, dan kan moeite worden gedaan om zooveel mogelijk van de flora te redden. Wellicht zal „Het Limburgsch Landschap” of (en) een eventueele provinciale commissie voor natuurbescherming voor dit werk kunnen worden ingeschakeld. Doch eerst moet men weten wat van werkelijke waarde is en voor de wetenschap behouden moet blijven.

Gelderland

Van belang is nog mede te deelen, dat het voorbeeld van Zuid-Limburg niet op zich zelf staat. Gelderland heeft op dit gebied al veel voorbereidend werk gepresteerd. Een drietal rapporten is in deze provincie verschenen, namelijk voor Arnhem en omgeving, den Achterhoek en de Neder Betuwe; met de andere onderdeelen van het gewest is men bezig.

Voor al het rapport voor Oost-Gelderland is voor de natuurvrienden en -beschermers de moeite waard. Ook hierin komt een kaart voor met terreinen, die uit een oogpunt van schoonheid en wetenschap van belang zijn, evenals uit een oogpunt van geschiedenis en volkskunde. Het betreft hier dus niet uitsluitend geologisch merkwaardige terreinen.

Niet minder dan 175 à 200 objecten komen er op voor, en dat alle landschapsdeelen of cultuurmonumenten van beteekenis, essentieel voor het behoud van het typisch eigen schoone karakter van de Graafschap. In de laatste jaren zijn enkele prachtige stukken verloren gegaan of in omvang verminderd, mooie beken zijn genormaliseerd, doch nog altijd is er veel te genieten. Ook voor den natuurvriend in engeren zin, die planten zoekt of de vogels wil leeren kennen, zijn er nog mooie plekjes.

In het streekplan vinden en de toerist en de bioloog een keur-collectie van terreinen, schatkamers van schoonheid en wetenschap: oude boschfragmenten, resten der oorspronkelijke vegetatie met hun merkwaardige kruidenflora, vennen, vennen, beekoevers, terwijl de mooie oude landgoederen en kasteelen natuurlijk tevens worden vermeld.

Van Groenlo worden nog oude vestingwallen vermeld, van Herwen en Aerdt de oude Rijnbeddingen, voor Doetinchem bouwland met boschsingel, evenals een groeiplaats van een zeldzame orchidee, enz.

Van dit alles kon nog maar weinig door overheidsorganen en particuliere vereenigingen behouden blijven, zooals het bekende Korenburgerveen, het Loohuis bij Aalten, het Buskersbosch bij Winterswijk (bezittingen van „Natuurmonumenten”), gedeelten op den Lochemschen Berg (Het Geldersch Landschap), de Paaschberg (gemeente Lochem), de Gorsselsche Heide (oefenterrein); voor verschillende complexen behoeft overigens niet de vrees te bestaan, dat zij zullen verdwijnen, al heeft men geen zekerheid.

Uit dergelijke streekplanrapporten kunnen cultuurtechnici de noodige wetenschap putten ten aanzien van hetgeen in de plannen tot ontginning en ontwatering moet worden ontzien, of, onder toepassing van de beginselen der landschapsbescherming, zoo voorzichtig mogelijk moet worden behandeld. Aangezien de Oude IJssel, Baaksche Beek en andere objecten in het program-Westhoff worden vermeld kan hier bijtijds het noodige overleg vooraf plaats vinden, al was het alleen maar om een belangrijke bron van inkomsten voor talrijke gemeenten in dit deel van Gelderland, het toerisme, te behouden.

Voorraanstaande inwoners van dit deel hebben hun ongerustheid over de toekomst niet onder stoelen en banken gestoken, waarom gehoopt mag worden, dat de werkverschaffing zich het streekplanwerk ten nutte zal maken.

Amsterdam.

F. KOSTER.